

Družinski življenjski poteki

- Tipičen družinski življenjski potek je v klasični sociološki literaturi predstavljen kot zaporedje dogodkov, ki pomenijo neko kvalitativno spremembo v življenjskih možnostih in strategijah družinske skupnosti.
- Predstavlja življenjski potek jedrne družine od vzpostavitve zakonske oz. partnerske zveze do smrti zakoncev oz. partnerjev.

Največkrat je predstavljen model

devetstopenjskega življenjskega cikla družine:

1. doba oblikovanja družine (zakonca brez otrok),
2. začetek razširjanja družine (prvi otrok mlajši od 2,5 let),
3. predšolsko obdobje otrok (prvi otrok manj kot 6 let),
4. šolsko obdobje otrok (prvi otrok med 6. in 13. letom),
5. mladostniško obdobje otrok (prvi otrok med 13. in 20. letom),
6. postadolescentsko obdobje otrok (od 20 do odhoda prvega otroka iz družine),
7. začetek zoženja družine (od odhoda prvega do odhoda zadnjega otroka iz družine),
8. zožena družina («prazno gnezdo»),
9. ovdovelost (od smrti prvega partnerja do smrti zadnjega partnerja).

Definicija »družine«, kot tudi časovni raspored faz družinskega življenjskega cikla in pomembnost različnih prehodov, se spreminja glede na kulturno ozadje družine. Zelo pomembno je, da družinam pomagamo razviti rituale, ki ustrezajo njihovim življenjskim izbiram in prehodom, še posebej tiste, ki jim kultura ne da veljavnosti, kot npr. v vzorcih življenjskega cikla homoseksualnih skupnosti ali revnih ljudi s številnimi problemi, imigrantov, tistih, ki so se odločili, da sami vzgajajo otroka, tistih, ki se ne poročijo in nimajo otrok. Te skupine ljudi ponujajo pomembne variacije tradicionalnim definicijam družinskega življenjskega cikla, ki zahtevajo od nas razširitev naših definicij normalnosti v definiranju vzorcev življenjskega cikla (McGoldrick, Carter 2003: 395).

Večina opisov tipičnega družinskega življenjskega cikla ne uspe izraziti pomembnih učinkov kulture, etničnosti, rase, religije in spolne orientacije v vseh vidikih - kako, kdaj in na kakšen način družina izkusi različne faze in prehode. Čeprav lahko zanemarimo te spremenljivke zaradi teoretične jasnosti in se osredotočimo na naše najbolj pogoste značilnosti, pa si pri delu z družino v resničnem življenju ne moremo privoščiti, da bi te pomembne realnosti družine spregledali.

Odnosne naloge: faze družinskega življenjskega poteka in potrebne spremembe drugega reda (po Constable, Lee (2004: 43))

Lee (2004: 43)

faze družinskega življenjskega cikla	čustveni procesi prehodov: temeljni principi	potrebne spremembe drugega reda v družinskem statusu za nadaljevanje razvoja
odhod od doma: samski mladi odrasli	prevzemanje čustvene in finančne odgovornosti zase	<ul style="list-style-type: none">a) diferenciacija sebe v odnosu do izvorne družineb) razvoj intimnih odnosov z vrstnikic) utemeljitev sebe glede na delo in finančno neodvisnost
združevanje družin; novi par	zavezanost novemu sistemu	<ul style="list-style-type: none">a) oblikovanje partnerskega sistemab) preusmeritev odnosov z razširjenima družinama in s prijatelji, da bi vključili zakonca

družine z otroki	sprejemanje novih članov v sistem	a) prilagoditev partnerskega sistema, da bi naredili prostor za otroke b) sodelovanje v vzgoji otrok, finančnih in gospodinjskih nalogah c) preusmeritev odnosov z razširjeno družino, da bi vključili starševske vloge in vloge starih staršev
družine z najstniki	povečanje fleksibilnosti družinskih mej, da bi dopustili neodvisnost otrok in slabotnost starih staršev	a) sprememba v odnosu otrok/starši, da bi dovolili mladostniku premike v sistem in iz njega b) osredotočenje na teme srednjih let: partnerstvo in kariera c) začetek skrbi za starejšo generacijo

odhod otrok in nadaljevanje življenja	sprejemanje množice izhodov in vhodov v družinski sistem	<ul style="list-style-type: none">a) novo pogajanje para kot diadeb) razvijanje odnosa odrasli-odraslemu med odraslimi otroki in njihovimi staršic) preusmeritev odnosov, da bi vključili sorodnike otrokovih partnerjev in vnuked) spoprijemanje z oviranostmi in s smrtjo staršev (starih staršev)
družine v tretjem življenjskem obdobju	sprejemanje spreminjajočih se generacijskih vlog	<ul style="list-style-type: none">a) skrb za ravnovesje med avtonomijo in povezanostjob) ustvarjanje prostora za vstop srednje generacije v proces pomočic) podpiranje starejše generacije, ne da bi jo podredilid) spoprijemanje z izgubo partnerja, brata, sestre in ostalih vrstnikov in priprava na smrt

- VAJA 1: POGOVOR O LASTNEM DRUŽINSKEM ŽIVLJENJSKEM POTEKU V PARU!

**VAJA 2: SOCIALNI
DELAVEC/DELAVKA, LARISA, MATI
(primer s prvega predavanja)
NOTRANJI/ZUNANJI KROG
/DELO V DVEH ALI TREH SKUPINAH/**

- Koncept delovnega odnosa
- Odnosna drža (Madsen)
- Družinski življenjski potek – čustveni procesi, potrebne spremembe

Modeli razgovorov v socialnem delu z družino

SOCIALNO DELO Z DRUŽINO/DRUŽINSKA TERAPIJA

- Pomoč družini se je v zgodovini najprej razvijala kot socialno delo. Prav socialno delo je bilo tisto, ki je začelo opozarjati, da je potrebno v učinkovito pomoč posamezniku vključiti celotno družino (Luepnitz 1988: 48-50). Socialni delavci so potrebovali odgovore, ko so bili s človekom, ko so vsakodnevno srečevali ljudi s kompleksnimi socialnimi problemi, ki so potrebovali pomoč.

Temeljna paradigma socialnega dela – pomoč človeku v njegovem okolju - je napovedovala ekološki pristop v družinski terapiji dosti pred uveljavitvijo sistemske teorije (Nichols 2010: 16).

Ko se je razvilo gibanje za družinsko terapijo, so bili socialni delavci med najbolj pomembnimi sodelavci!

- *»[...] razlika med svetovanjem in terapijo namreč ni povsem jasna. Zaradi višjega statusa, ki se ga prisoja terapiji, lahko nastane občutek, da je pomoč svetovalnih centrov, kot je na primer center za socialno delo, manj vredna. Vedno bolj postaja jasno, da ne moremo govoriti o nižjem sloju (socialno delo), ki mu ponujamo spremljanje, in višjem (psihoterapija), ki mu ponujamo terapijo. Prej bi se lahko trdilo, da obstajata vzporedna kroga in da imata socialno delo in psihoterapija vsak svoj krog uporabnikov, ki imajo podobne probleme.« (Vries, Bouwkamp 1995: 11-12)*

- *»Menimo, da je naloga svetovalcev socialnega dela, da dajejo terapevtsko pomoč, če naletijo na psihosocialne probleme. Diskusija, ali naj socialno delo ima terapevtske učinke ali ne, je torej nesmiselna. To se namreč dogaja, odkar socialno delo obstaja, poleg tega pa pomoč, ki ne deluje terapevtsko, to je pomoč, katere cilj ni povečati klientovo sposobnost reševanja problemov in izboljšati občevanja z drugimi, ni nobena pomoč, pač pa je opravljanje storitev.«*

(Ibid.).

Avtorja zaključita z mnenjem o potrebni spremembi vloge terapije; pravita (Ibid.), da je pomembno, da psihoterapija zapusti modele pojasnjevanja in obravnavanja, ki so ekskluzivno usmerjeni na duševnost, in da se ukvarja s konkretno pomočjo pri družbenih in materialnih problemih, če narava problemov in klienti to zahtevajo. To se jima zdi pomembno predvsem za kliente iz nižjih socialno ekonomskih slojev.

P. Lüssi:

“TERAPEVTSKO NERAZUMEVANJE”

SOCIALNODELOVNI OKVIR!

- Izhodišče terapije je pomoč za spremembe v družinskem sistemu, medtem ko je izhodišče za socialno delo praviloma kompleksni socialni problem; v tem kontekstu raziskujemo in omogočamo spremembe v družini.
- Elementi družinske terapije kot znanje za ravnanje.

RAZLIČNI TERAPEVTSKI PRISTOPI IN
NJIHOV PRISPEVEK K SOCIALNEMU
DELU Z DRUŽINO

Pojmovanje “zdravega” družinskega funkcioniranja in cilji pomoči (po F. Walsh 2003)

Model družinske terapije	Pogled na normalno/zdravo družinsko funkcioniranje	Pogled na disfunkcionalnost, simptome	Cilji terapije
<u>Strukturalna družinska terapija</u>	<p>Medgeneracijska hierarhija; močna starševska avtoriteta.</p> <p>Jasne meje, podsistemi.</p> <p>Fleksibilnost: stalnost in spremembe, da bi ustrezale razvojnim in okoljskim zahtevam.</p>	<p>Družinsko struktarno neravnotežje: slabo delovanje generacijske hierarhije, mej.</p> <p>Prepletenost ali odtujenost.</p> <p>Neprikladne reakcije na zahteve po spremembah.</p>	<p>Reorganiziranje družinske strukture:</p> <ul style="list-style-type: none"> - okrepiti avtoriteto staršev, - mobilizirati bolj prilagodljive alternativne vzorce.
<u>Strateška/sistemska družinska terapija</u>	<p>Fleksibilnost.</p> <p>Širok vedenjski repertoar za:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reševanje problemov, - prehode v življenjskem ciklu. 	<p>Simptom je komunikacijski akt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vzdrževan z napačnimi poskusi reševanja, problema - rigidnost, pomanjkanje alternativ, - služi funkcioniranju družine. 	<p>Razrešiti predstavljen problem; specifičen pragmatičen cilj.</p> <p>Prekiniti rigidni povratni krog: sekvenco, ki ohranja simptom.</p> <p>Sprememba perspektive.</p>

<p><u>Kognitivno-vedenjska družinska terapija</u></p>	<p>Prilagojeno vedenje je nagrajeno.</p> <p>Več pozitivnih izmenjav kot negativnih; recipročnost.</p> <p>Dobra komunikacija, reševanje problemov, reševanje konfliktov.</p> <p>Fleksibilnost.</p>	<p>Neprilagojeno, simptomatično vedenje, ki ga vzpodbuja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - družinska pozornost in nagrajevanje, - pomanjkljive izmenjave (npr.: prisila), - komunikacijski deficit. 	<p>Konkretni vedenjski cilji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nagraditi prilagojeno vedenje, ne neprilagojenega - več ugodnosti kot omejitev, <p>Komunikacijske spretnosti, spretnosti reševanja problema.</p>
<p><u>Psihodinamična družinska terapija</u></p>	<p>Odnosi osnovani na trenutnih realnostih, ne na preteklih projekcijah.</p> <p>Zagotoviti varno bazo.</p> <p>Zaupanje, skrb za povezovanje in individualizacijo.</p>	<p>Skupen proces projekcije.</p> <p>Nerazrešeni konflikti, izgube, vprašanja lojalnosti v izvorni družini</p> <ul style="list-style-type: none"> - grešni kozel, - nezavedno pripisovanje vlog. 	<p>Uvid, razrešitev konfliktov in izgub iz izvorne družine.</p> <p>Procesi projekcij</p> <p>Rekonstrukcija odnosov.</p> <p>Vzajemna empatija.</p>

<p><u>Izkustvena družinska terapija (humanistični pristopi)</u></p>	<p>Visoko samovrednotenje. Jasna, odkrita komunikacija. Fleksibilna pravila in vloge. Odprta, obetajoča povezanost v družbo. Igrive interakcije, humor.</p>	<p>Simptomi so neverbalna sporočila, ki jih sproži trenutna disfunkcionalna komunikacija. Stare bolečine so reaktivirane.</p>	<p>Neposredna, jasna komunikacija v neposredni izkušnji. Pristni odnosi. Katalizirati raziskovanje, preizkušanje, spontanost.</p>
<p><u>Postmoderna družinska terapija:</u> -<u>v rešitev usmerjen model</u> -<u>narativni model</u></p>	<p>Normalno je družbeno konstruirano. Mnogo opcij; fleksibilnost.</p>	<p>Pripovedi, ki vzdržujejo probleme, omejujejo možnosti. Dominantne razprave stigmatizirajo razlikovanje od »norm«.</p>	<p>Iskanje izjem od problema. Predstavljanje novih možnosti. Reavtoriziranje življenjskih zgodb. Dodajanje moči uporabnikom.</p>

Konceptualna izhodišča v sodobnem socialnem delu z družino

**/od systemske perspektive k
socialnemu konstrukcionizmu/**

SISTEMSKA TEORIJA

- Sistem je več kot vsota njegovih delov.
- Poudarek na interakcijah znotraj in med sistemi nasproti redukcionizmu.
- Človeški sistemi kot ekološki organizmi nasproti mehanskosti.
- Koncept ekvifinalnosti.
- Homeostatična reaktivnost nasproti spontani aktivnosti.

SOCIALNI KONSTRUKCIONIZEM

konstruktivizem

l. 1980 (proučevanje možganov)
Nikoli ne moremo poznati sveta,
kakršen je – vse, kar vemo, je naša
subjektivna izkušnja sveta.
Pomembnost kognicije v družinskem
življenju.
Preokvirjanje (prvi primer
konstruktivizma v družinski terapiji).
Sistemska terapija – fokus: dejanje,
delovanje.
Konstruktivizem – fokus:
predpostavke, ki jih imajo ljudje o
svojih problemih.

socialni konstrukcionizem

Konstruktivizem pravi, da naš odnos do
sveta temelji na naših interpretacijah.
Socialni konstrukcionizem poudari, da so te
interpretacije oblikovane v socialnem
kontekstu, v katerem živimo.
Oba fokus na interpretacijah izkušnje, ki je
mediator vedenja. A socialni
konstrukcionizem da več poudarka na
medosebnem vplivu jezika in kulture.
Dekonstrukcija ➡ v rešitev usmerjen
pristop, pripovedovanje zgodb.

V rešitev usmerjen pristop (Shazer, Kim Berg)

V večini terapevtskih pristopov obstaja ideja, da moraš, preden bi rešil problem, ugotoviti, kaj je narobe. To izhodišče se zdi očitno, a je konstrukcija – je le en način gledanja na stvari. V rešitev usmerjen pristop obrne to predpostavko na glavo in uporabi popolnoma drugačno konstrukcijo.

Najboljši način reševanja problema je, da raziščemo, kaj ljudje počnejo, ko nimajo problema.

Pripovedovanje zgodb (White)

- Podobno kot V rešitev usmerjeni terapevti tudi praktiki, ki izhajajo iz pristopa narativne terapije, ustvarijo preobrat v človekovi izkušnji tako, da mu pomagajo na novo proučiti njegov pogled na stvari (dekonstrukcija → rekonstrukcija).
- Temeljna tehnika v tem pristopu je eksternalizacija , ki vključuje radikalno rekonstrukcijo definiranja problemov. Problemi niso človekova lastnina, temveč so tuji zatiralci.

- VAJA 3: “INTERVJU S PROBLEMOM”
- delo v notranjem in zunanjem krogu;
študentje v notranjem krogu “so problemi”
(napis, kdo so, imajo pripet na majico), ki
krožijo k različnim študentom v zunanjem
krogu (ti z njimi opravijo intervju)

Predpostavke o ljudeh

- Ljudje imajo dobre namene (ne potrebujejo ali želijo problemov).
- Na ljudi močno vplivajo diskurzi okoli njih.
- Ljudje niso njihovi problemi.
- Ljudje lahko razvijejo alternativne zgodbe, ko so enkrat ločeni od svojih problemov in kulturnih mitov, ki so jih ponotranjili.

Narativni terapevti:

- imajo veliko zanimanje za zgodbe ljudi;
- iščejo obdobja v človekovi zgodovini, ko so sebe videli kot bolj uspešne;
- uporabljajo vprašanja, s katerimi na nevsiljiv, spoštljiv način raziskujejo vsako zgodbo, ki pride v ospredje;
- nikoli ne označijo ljudi, temveč jih vidijo kot ljudi z edinstvenimi osebnimi zgodovinami;
- pomagajo ljudem, da bi se ločili od dominantnih kulturnih zgodb, ki so jih ponotranjili, da bi tako odprli prostor za alternativne življenjske zgodbe.

Strategije narativnega pristopa:

1. Eksternalizacija problema in osredotočenost na njegove vplive in ne na vzroke.
2. Iskanje izjem ali delnih zmag nad problemom in primerov učinkovitih dejanj.
3. Rekrutiranje podpore. Spodbujanje ritualov v skupnosti, da bi okrepili nove in želene interpretacije in premaknili kognitivne konstrukcije od privatnih vpogledov k družbeno podprtim akcijam.

Značilna vprašanja, ki podpirajo te strategije:

- Dekonstruktivna vprašanja (eksternalizacija problema);
- Vprašanja, ki odpirajo prostor (odkrivanje edinstvenih izidov);
- Preferenčna vprašanja (prepričati se, da edinstveni izidi predstavljajo želene izkušnje);
- Vprašanja, ki razvijajo zgodbo (razviti novo zgodbo iz “semen” zelenih, edinstvenih izidov);
- Vprašanja pomena (izzvati negativne podobe sebe in poudariti pozitivna ravnanja) ;
- Vprašanja, s katerimi razširimo zgodbo v prihodnost (podpreti spremembe in okrepiti pozitiven razvoj).

- VAJA:
 - delo v malih skupinah (notranji/zunanji krog);
 - skupaj sestavimo zgodbo družine, ki pride po pomoč;
 - uporaba koncepta delovnega odnosa in strategij narativnega pristopa.